

Contribuție la istoria pompierilor militari din România

- înființarea și organizarea lor la Iași și în Moldova -

În memoria bătrânilor ieșeni mai stăruie încă amintirea năprasnicilor incendii care au bântuit în trecut orașul Iași, frica și neliniștea care stăpâneau orașul când se vestea nenorocirea, cât și activitatea pompierilor de atunci.

Din străvechiul turn al Goliei, mult mai înalt ca azi prevăzut în vârf cu un cerdac pentru pompierul de pază sunetele stridente ale clopotelor „trase-n doagă ca la foc“ umpleau văzduhul, în timp ce pe poarta de sub turn ieșea în fuga mare un călăreț care se îndrepta spre strada Pojărniciei, unde-și aveau sediul pompierii.

Urma apoi o alergare cu mare larmă a atelajelor de sacale, droage, tulumbe, trase de cai, spre locul indicat de călărețul de la Golia.

Locuitorii alarmați, de multe ori în miez de noapte, ieșeau în ulițe ca să privească pe pompieri, „oamenii fără somn“, care alergau să pună stavilă primejdiei.

Adesea, populația orașului, după ce incendiul era potolit, aducea mulțumiri publice bravurii arătate de acești oameni la salvarea vieții și avutului celor primejduiți.

Desigur, acești oameni bătrâni, martori oculari ai nenorocirilor din trecut, se bucură și ei astăzi, când văd progresul tehnicii, noile metode de lucru întrebuințate în munca pompierilor și importanța ce li se dă.

De-a lungul anilor multe bunuri culturale, artistice și documentare au căzut pradă flăcărilor odată cu locuințele oamenilor și instituțiile publice.

Măsurile preventive luate împotriva incendiilor, și mai ales strădaniile pompierilor, au contribuit pe lângă îmbunătățirea condițiilor de păstrare a bunurilor culturale, printre care și a arhivelor, și la salvarea lor, de multe ori, de la o distrugere sigură.

Vechiul oraș Iași a fost bântuit de multe incendii. Numai în anul 1646, să fi fost peste 40, scrie Bandini. Vorbind de incendii, nu amintim de cazuri izolate, când a ars o casă sau două, ci de acele pîrjoluri grozave, pe urma cărora Iașul rămânea aproape pustiu.

După fiecare „pojar“ Divanul Domnesc, înspăimântat de distrugerile cauzate și mai ales atunci când nu erau cruțate nici curțile boierești, cerceta cauzele și căuta să organizeze ceva, pentru ca focul început undeva să nu ia proporții.

Astfel, la 1777, această grijă era dată în seama căpitanului de podari, care trebuia să alerge împreună cu toți podarii la stingerea focului.

Nu știm în ce măsură căpitanul de podari și cu oamenii lui se grăbeau să stingă incendiile declarate, știm însă că focuri năprasnice au continuat și aproape

întotdeauna mistuiau și curtea veche domnească, încât în unele documente o găsim trecută cu numele de „curtea arsă“.

În anul 1809, Divanul Moldovei, la sesizarea Administrației ruse de atunci, ia măsuri „pentru întâmplare de foc“. Astfel, se intervine pentru a se cumpăra caii necesari la sacalele cu apă și se cumpără tulumbe (pompe) de la Kiev. Se înmulțește numărul hornarilor și se organizează serviciul lor. Locuitorii sunt obligați să vină cu uneltele necesare și să ajute „la stingerea focului“.

La 20 august 1815 Caliman vodă hotărăște ca aga orașului să oblige toate mănăstirile grecești din oraș să aibă fiecare câte 6 căzi mari, pline totdeauna cu apă, câte 6 căngi și 6 topoare „și deapurarea să fie căzile pline și toate celelalte gata spre întrebuințare la caz de foc“.

În același an se mai hotărăște ca să nu se mai îngăduie nimănui a face dugheană din lemn, ci numai din piatră și cărămidă, iar „pentru cei ce vând prav de pușcă, holercă și păcură, să nu ție decât puțină cantitate în dughelele lor, restul în pivnițe în mahalale“.

Catagrafia orașului Iași din anul 1820 ne dă între slujitorii de atunci ai Agiei sau Hătmăniei, pe tulumbagii, în frunte cu tulumbagibașa. La Hătmănie se găseau 12 tulumbagii, iar la Agie 3. Pe lângă aceștia, mai erau și aparii, 6 la Hătmănie și 2 la Agie.

Tulburările întâmplare în Moldova în anul 1821 au cauzat foarte multe incendii care au pricinuit pagube imense, mai ales prin pierderea ireparabilă a atâtor documente și obiecte de artă ce se găseau prin imobilele mistuite de foc. Când se declara vreun incendiu nu intervenea nimeni, deoarece rudimentarele organizări de tulumbagii existente atunci se împrăștiu, fiecare om din organizare căutând să-și scape viața și puținul avut pe care-l putea transporta la loc mai sigur.

În februarie 1822 ard peste 250 de case, iar la 10 august același an, un alt incendiu prefăce în cenușă un mare număr de case, între care și 11 biserici și 6 sinagogi. Focul a durat 7 ore.

Incendiile care au urmat după această dată au determinat pe Ioniță Sandu Sturdza să ia măsuri mai serioase atât pentru prevenirea, cât și pentru localizarea lor. Astfel, la 6 octombrie 1826, prin carte domnească, se amintește hatmanului Grigore Ghica că „de-a pururea au urmat îngrijire aice în oraș de a să alcătui și a să pune în lucrare cele de trebuință pentru a nu să întâmpla arderi de casă și a să găsi totdeauna gata uneltele trebuincioase spre stângire la întâmplare de vreo aprindere de casă...“ și i se hotărăște să dea „porunci tuturor zapciilor mahalalelor ca să cerceteze pe la toate casele să fie ogiaurile, sobile, bune...“, să nu fie fân depozitat pe lângă case, să îndatorească pe proprietarii caselor să repare hogașurile la case, să aibă fiecare casă câte un odgon, scară și poloboc cu apă. Aceași carte domnească prevedea că hangiul al cărui han se va aprinde din cauză că nu a respectat măsurile de prevenire va fi osândit la ocnă.

Totodată se hotărăște ca și Hătmănia să aibă pregătite „în toată vremea tulumbele, sacali pline cu apă și căngi de agiuns, precum și topoară”. Însuși hatmanul era obligat să verifice la fața locului dacă se aplică măsurile de prevenire, iar la caz de foc „să te găsești acolo cu zapcii și uneltele trebuincioase spre stângire și potolire” - termina porunca domnească. Deși dată în termeni foarte energici, porunca domnească n-a fost pusă în aplicare cu toată seriozitatea, însuși domnitorul fiind silit să reînnoiască recomandările; printr-o altă poruncă domnească, din 29 iulie 1827 - deci imediat după ce orașul Iași fusese în mare parte distrus de flăcările marelui incendiu de la 19 iulie 1827 - se arată că „nu se vede nici o rânduială de a fi pe la dugheni și casă căngi, scări, putini cu apă și odgoane legate și la multe binale sunt hogeagurile crăpate și neîntocmite, precum și ursoaicile scoasă prin podurile acoperemânturilor, din care să pricinuesc primejdii de foc”.

De data aceasta se hotărăște ca „ursoaicele să se strice cu totul, că acele sunt mai de primejdie și să se scoată ogiașul deasupra casii dându-să poruncă cu strășnicie și hornarilor ce sunt înadînși rânduieți”. „Însuși domnia mea avem a eși de a face cercare și când nu vom găsi în faptă această lucrare poruncită, nu vei fi cruțat de învinovățire”, se adresează hatmanului porunca domnească: acei dintre proprietarii de case care nu vor executa porunca domnească „să vor pedepsi cu strășnicie acolo, la fața locului”.

Marele incendiu din 19 iulie 1827, despre care am pomenit, a fost înregistrat de multe documente ale vremii și mult timp a dăinuit amintirea lui. „La 1827, iulie în 19, au fost focul cel mare în care s-au topit ispisoace și acte vechi ale pământului, aflătoare în arhiva Vistieriei și a Divanului, ce se ținea de condicatul Curții sau izbașa”, scrie mai târziu cronicarul Manolache Drăghici.

Această „întâmplare a arderei focului” - care nu a cruțat nici bordeiele sărăcăcioase din mahalalele Iașului, dar nici casele boierești sau Curtea domnească, construite din altfel de material, și pentru care grija tulumbagiilor era deosebită - a trezit din lenevie și nepăsare Divanul Domnesc și pe însuși domnul țării, care s-au grăbit acum - după ce au fost distruse atâtea case, comori de artă, documente și arhive vechi - să poruncească diferite măsuri atât de prevenirea incendiilor, cât și de o mai bună organizare a acelorora în sarcina cărora cădea stingerea lor.

În afară de faptul că trebuia organizată aprovizionarea orașului cu cele necesare pentru hrană, focul mistuind toate magaziiile cu „zaharele” (grâu, popușoi), mai trebuiau înjghebate, cât mai în grabă, locuințele necesare.

Negustorii de materiale de construcție, profitând de această nenorocire, ridicară prețurile, fapt ce determină luarea unor măsuri împotriva lor: „Tot felul de materie - spune același document - piatră, cărămidă, var, nisip, fier și tot felul de cherestele ce vor fi trebuitoare pentru zidiri, atât acelor ce vor veni în târg, cât și acele ce să vor aduce de către însuși orășenii, să purtați de grijă a nu să vinde nici

de cum cu mai mari prețuri decât acele ce în osebire să vor slobozi poruncile domniei mele și acele ce au urmat și înaintea arderii aceștia“.

Din cercetările făcute se constată că multe din necurmatele focuri întâmplare la Iași se datorau și „răilor voitori și vagabonți“; pentru aceasta se iau măsuri pentru o mai bună pază a orașului. Se hotărăște a se „așeza 250-300 păzitori cu leafă și înarmați“. Podarii trebuiau să fie în număr de 120 și să-și exercite serviciul lor fără a fi „împărțiți pe la alte slujbe“.

Se face o „catagrafie a oamenilor ce se află în oraș, fără căpătâi și a căror izgonire sau chizășie trebuie a să pune în orânduială cu cele mai puternice măsuri“.

La 6 august 1827 se iau măsuri ca „să nu îngăduiască pe nimenea pe la mahalale, în locurile binalelor arse, a-și face binale acoperite cu stuh și rogoz, ce să fie acoperite cu scânduri sau șindrilă și ogiagurile scoase afară și încă și pe la acele locuri unde vor fi având ursoaice în pod, să pue la cale a să scoate afară“.

Pe ulițele principale ale târgului nu aveau voie „nimene din stăpânii acelor locuri a-și face altfel de binale decât de piatră sau cărămidă și, pe cât se va putea, să fie boltite“.

Măsurile de prevenire a incendiilor luate în acea vreme oglindesc grija celor bogați de a-și feri cât se putea mai bine averile lor și prin urmare poruncile domnești prevăd ca „împrejurul ogrăzilor boierilor să nu se îngăduiască pe nimenea a-și face binale rău înființate, din care să se pricinuiască primejduire și însuși acelor case boierești“.

În același an se iau măsuri pentru organizarea serviciului de tulumbagii - numiți pojarnici după 1828 - în cadrul Hătmăniei și Agiei orașului Iași. Se mărește numărul oamenilor necesari, se confecționează instrumente, se organizează aprovizionarea cu apă prin înmulțirea sacagiilor și aparilor, se repară singura tulumbă existentă la Hătmănie și se fac propuneri pentru cumpărarea altora, în turnul Goliei se așează un „vestitor“. Se dau porunci să nu se mai aducă și să nu se depoziteze fân în oraș, pe la case, iar cei ce-l aveau adus să-l scoată la mahalale.

Nu cunoaștem în ce măsură s-au pus în aplicare aceste dispoziții pornite în urma dezastrului din 1827. Cei avuți, desigur, și-au făcut case mai bine apărate de foc și, mână în mână cu administrația orașului, și-au pus poate câte un tulumbagiu în preajma curții lor; mahalalele rămâneau însă în voia soartei.

Cartea domnului Ioan Sandu Sturdza voievod către Hătmănia ca să puie în aplicare porunca domnească „pentru neapărata îngrijire a celor povățuitoare la întâmplările de foc“ în orașul Iași

Administrația rusă din principate, îndată după 1828, s-a interesat îndeaproape de această problemă. Constatându-se că față de incendiile care nu mai conteneau autoritățile orașului Iași nu erau pregătite nici cu oameni, nici cu

instrumente, polcovnicul Makarov, în sarcina căruia era grija pentru buna stare a orașului Iași, printr-o adresă din 9 mai 1830 cere hatmanului „Cnejiei Moldovii“ ca în ziua de 10 mai 1830, la orele 7 dimineața, să scoată la „medeanul lui Mavroeni instrumentele cu caii lor, hamurile sau șlihurile“, ca să vadă cum este organizată paza orașului împotriva incendiilor, în același loc urma să se adune și sacagii cu sacalele lor, adică cei ce vindeau apă pe la case și care aveau obligația, în schimbul autorizației de a putea vinde apă cu sacaua, să alerge cu apă „la median“, la orele 8 seara, iar dimineața, punând caii la ele, puteau să le ia și „să-și închipuiască alișverișul.

Polcovnicul Makarov, care se aștepta să vadă a doua zi adunată la median o întreagă „comandă pojărnicească“, primește răspunsul Hătmăniei că abia are 7 „sacagii hătmănești, iar în mahalale vor face zapcii izvod“.

Instrumentele necesare constau dintr-o tulumbă, 16 sacale, din care 8 cu caii Hătmăniei și 8 pe „seama sacagiilor ce primesc lefi de la Casa răsurilor“. Hătmănia mai dispunea de 16 căngi, 10 topoare și 15 cofe.

Această organizare era mai mult de formă, deoarece ea nu putea face față nici unui incendiu de mai mici proporții. Cât privește un incendiu mai mare, cum a fost acela din iulie 1830, de la mănăstirea Socola, deși alergaseră acolo 77 oameni ai Hătmăniei, cu însuși hatmanul Costantinică Palade în frunte, nu au reușit să stingă focul. La cercetarea întreprinsă, s-a constatat că oamenii au fost destui, dar aceștia n-au avut instrumentele necesare, după cum n-au avut nici apa trebuincioasă.

Până la o temeinică organizare, se hotărâște scoaterea din oraș a fânului care se găsea în mari cantități prin ogrăzile caselor, oprindu-se și intrarea în oraș a carelor cu fân, precum și îndepărtarea velnițelor și a depozitelor de cherestea, spirt și păcură.

Comisiile pentru organizarea orașelor și târgurilor din Moldova, înființate în fiecare ținut în iunie 1830, din dorința generalului Kisselef care constatase grave nereguli în administrarea orașelor din Moldova și Țara Românească, primesc instrucțiuni pe larg asupra măsurilor ce urmau să le ia, între care intra și obligația „cu alcătuirea proiectului pentru a tulumbelor facere și ținere“.

Rând pe rând comisiile înființate pe la ținuturi raportau Divanului împlinitor al Moldovei, pe lângă celelalte probleme în legătură cu îmbunătățirile pe care le proiectau, și aceea privitoare la măsurile pentru apărarea împotriva focului. Toate comisiile întâmpinau greutăți în legătură cu strângerea banilor necesari pentru organizarea celor trebuitoare spre a se putea interveni cu succes când se anunța vreun foc.

La Bârlad nu erau cișmele, ci numai fântâni. Pentru a fi apă suficientă, se propune ca Eforia orașului să angajeze fântânari dintre „haimanale“, care să fie scutiți de bir, în schimb să curețe fântânele.

În acea vreme nu exista nici o saca. Comisia propune să se cumpere „12 sacale câte cu un cal, care și cu cotiugele lor și care deapururea să stei la casa comisiei“. Sacagii urmau să fie recrutați „dintre trecuții piste slugile boerești“, iar plata lor să se facă de către toți neguțătorii.

Comisia de la Roman raporta că s-au și cumpărat 2 tulumbe. Chiar neguțătorii de acolo doreau lucrul acesta „privind la primejdia ce în toată vremea se înfășoșază târgului acestuia din aprinderea focului“. Tulumbagii erau propuși dintre unii negustori mai cu stare, din mahalale. Tot comisia propune să se îndepărteze din oraș velnițele.

Obștea târgoveților din Galați se dovedește a fi și mai preocupată de această problemă. La 12 august 1830 târgoveții se adună și propun: „curățirea orașului și ținerea lui în bună orânduială pentru totdeauna și ferirea de primejduicioasa întâmplare cu aprindere de foc, obștea după neapărata datorie puni înaintea cinstiți comisii ca să grăbească a slobozi porunci aspre către telal-bașa, să strige prin toate ulițele orașului, în schele și prin mahalale, ca de acum înainte fieștecare dughengiu și căsaș să aibă gata poloboc pururea plin cu apă, cațe, topor, scară și funie legate de vârful dughenilor și a caselor, precum dintru în vechime această urmare s-au păzit fără curmare, ca la întâmplare de foc să poată proftacsi potolirea în grabă, în privința instrumentelor necesare, obștea hotărăște: Pentru facirea și ținerea tulumbeilor trebuincioase la vreme de nenorocite întâmplări, la aceasta obștea fără prelungire va sta și va închipui cea mai putincioasă sâlință a împlini, fiind cu adevărat cea mai întâi datorie și neapărată trebuință la nenorocite întâmplări“.

La Vaslui se propune cumpărarea unei tulumbe cu 3.500 lei, 5 sacale, 6 cai pentru tulumbe, 12 căngi, fânare și topoară pentru tăet la întâmplare de foc“.

Obștea neguțătorilor din Bacău găsește necesar să cumpere 2 sacale cu cercuri de fier, pe cotiugă cu două roate, vopsite, apoi o tulumbe și 4 coafe de stejar. Cu leafă urma să fie tocmit un tulumbagiu: sacalele urmau să fie purtate de podari.

Unele propuneri ale comisiilor au fost puse în aplicare, orașele cumpărând oarecare instrumente „pojarnicești“, iar alte propuneri au rămas numai pe hârtie.

Regulamentul Organic, pus în aplicare în Moldova la 1 ianuarie 1832, cuprinde dispoziții speciale privind apărarea orașelor împotriva incendiilor. Această problemă cădea în grija Sfatului Municipal, instituție nouă care avea să se ocupe pe viitor de buna administrare și gospodărire a orașelor, înlocuind vechea Vornicie de Poliție înființată la Iași în 1813.

În capitolul special destinat acestei delicate și importante probleme „a măsurilor feritoare de foc“, Regulamentul Organic cuprinde următoarele: „Spre a se feri orașul de primejdia focului la care a fost supus în atâtea rânduri, se vor lua toate măsurile feritoare obicinuite la asemenea împregiurări, din care cea întâi măsură este prevăzută prin legiuire ca să fie îndestulare de apă în oraș. Osebit

de aceasta, 4 havuzuri de piatră, largi și încăpătoare de apă, se vor zidi în piețele orașului, unde vor sta și sacalele și uneltele focului întru păstrare“.

„Se va alcătui o breaslă de tulumbagii, cu un număr de 24 oameni comenduiți de un căpitan. Acești tulumbagii se vor împărți prin toate cvartalurile orașului, unde se vor așaza cotiuge cu sacale câte cu doi cai vârtoși, înhămați, având aceste cotiuge ciuture, topoară, căngi, scări și alte unelte trebuitoare; pe lângă acestea, la fieștecare casă trebuie să se afle vreo câteva din uneltele mai sus numite.

Orice lucru sau materie arzătoare, precum cherestea, păcură, fân, stuh și alte asemenea, nu se vor îngădui de acum înainte în mari sume în oraș și mahalale. Pentru paza de foc se vor așeza două picheturi, unul pe Turnul Trei Sfetitelor și altul la biserica Vulpe, unde vor sta nelipsiți câte doi oameni călări spre a da semnalul convenit la fieștecare cvartal (despărțire) unde va fi focul.

Peste zi, pichetul va scoate un steag despre partea unde va fi focul, carele steag va fi osebit pentru fieștecare cvartal al orașului și care va avea vopseaua cvartalului, iar în timpul nopții semnul se va da prin fânare iarăși cu asemenea vopsea. O lovitură de clopot va însemna cvartalul I etc.

Se vor așeza 32 oameni hornari, cu starostii lor, care vor priveghea ca ogeagurile să fie bine zidite.

Toți sacagiii orașului sunt datori a se întoarce seara cu sacalele pline cu apă...”

Îndată ce a început să funcționeze, Sfatul Municipal a făcut primele demersuri către instanța superioară „Departamentul Ministerstvei Pricinelor Dinlăuntru“ - numit mai târziu Ministerul de Interne - în legătură cu aplicarea art. 68 al Regulamentului Organic, privind măsurile feritoare de foc, de care am amintit mai sus. La 6 februarie 1832 Sfatul Municipal întreabă Departamentul de unde să primească tulumbele necesare celor patru cvartaluri, instrumentele și sacalele trebuitoare, în același timp Sfatul Municipal se adresează și Agiei orașului, cerând ca aceasta să urmărească punerea în aplicare a măsurilor „feritoare de foc“, în sensul ca toți locuitorii orașului să aibă la casele lor toate uneltele trebuitoare pentru „întâmplare de foc“, adică: funii, căngi, scări, căzi cu apă etc.

Din răspunsurile primite constatăm că în martie 1832 Sfatul Municipal al orașului Iași a primit de la Agie două tulumbe stricate, fără uneltele necesare, de la Casa podurilor încă două tulumbe „cu totul stricate“, iar de la Hătmănie n-a primit nici un răspuns. Astfel fiind situația. Sfatul Municipal nu poate participa cu nici un ajutor pentru localizarea incendiului declarat la 16 martie 1832. La 23 martie 1832, Sfatul Municipal ține ședință în care „s-au tratărisit înjgheburile uneltelor trebuincioasă pentru pojarnici“. Din jurnalul încheiat asupra celor hotărâte în această ședință se poate vedea jalnica stare a uneltelor pojarnicești

pe care le primea noua instituție însărcinată cu paza împotriva focului de la vechile instituții ce avuseseră mai înainte această obligație.

Sfatul Municipal întârzie cu reparațiile acestor unelte și, deși nu avea nimic temeinic pregătit, în diferite adrese arăta că este în măsură să facă față primejdiilor de foc.

Că nici aceste „măsuri feritoare de foc“ nu au fost puse în aplicare, o dovedesc cu prisosință cercetările făcute în urma altui foc mare izbucnit în Iași în iunie 1832; poate că nici acum nu s-ar fi îngrijit prea mult vechea administrație a Iașului, dacă n-ar fi fost în Iași generalul rus Mirkovici care, printr-o adresă din 28 iunie 1832, cere relații asupra cauzelor care provoacă aceste incendii „care se succed în Iași în intervale foarte apropiate și care încă nu a atras atenția cea mai serioasă a guvernului și asupra cărorora eu am mai invitat guvernul de câteva ori a cerceta și a lua măsuri împotriva unor stări de lucruri care nu pot decât să compromită siguranța și liniștea publică“, spune generalul Mirkovici.

Cercetarea duce la următoarele concluzii: „Neprevăzutele și adesele întâmplări de aprindere a focurilor în mijlocul orașului Iași au adus pe locuitorii târgoveți de obște într-o desăvârșită îngrijire și spaimă ca nu cumva aice în oraș ar fi încuibat vreun număr de înrăutățiți care înadins pun focuri spre a-și prilejui la întâmplare scoposul de furtișaguri: spaima obștei au sporit când și la acest de pe urmă foc cu dinadinsul s-au luat aminte că nici o gătire nu iaste atât pentru tulumbe și sacale de ajuns și alte unelte precum topoară și cângi, clar nici oameni hotărâți pentru asemenea sfârșituri, căci slujitorii Agiei fiind acum foarte puțini la număr nu pot întâmpina și Sfatul orășănesc, în cea mai mare slăbiciune, nu au pășit cu dinadinsul către îndatoririle la care el este chemat și nici n-au înghebat încă un număr de slujitori sau pojarnici potrivit cu trebuința orașului și cu instrucțiunile prescrise.

La focurile întâmplare zilele trecute s-au adunat cu cea mai mare grăbire cinurile de gios, din straja pământescă, care cu cea mai mare sârguință au năpădit în foc, au arătat desăvârșită silință, precum aceasta s-au însemnat și de însuși excelența sa d-l vițe-prezident Mirkovici și alți necealnici ci se afla față, dar apoi toată silința lor au fost mai mult zadarnică din pricină că nici cângi, nici topoară, nici tulumbe și nici sacale nu erau precât trebuința cerea, și așa străjării după râvna ce au arătat au fost nevoiți a apuca cu mâinile goale și dărâma focul, din care întâmplare câțiva străjări s-au primejduit, arzându-le mâinile și straele de pe dînșii.“

Acest exemplu dureros nu a fost suficient ca să trezească din nepăsare autoritățile conduse de boierii ale căror averi erau asigurate prin „gherghiruri“ de piatră și ale căror case erau împrejmuite cu ziduri înalte.

La 25 iunie 1833 un alt incendiu, de mari proporții, lovi din nou populația orașului Iași. Focul a pornit de la o casă din mahalaua Tatarăși și, alimentat de un vânt puternic, a prefăcut în cenușă 262 de case și două biserici.

În gazeta care apărea atunci la Iași, Albina Românească, se arată pe larg împrejurările: „îngustimea ulițelor, mulțimea căsuțelor fără siguranțe făcute și negrijirea de a acoperi casele cu oale sau cu tablă în acest feliu repede pășind din vale în deal, flacăra în al ei curs cuprindea bordeie, biserici, și care și în culme ajungând, s-au dezbinat în două ramuri, una spre Sf. Vineri, alta spre Beilic“.

La fața locului s-a dus însuși generalul Mirkovici care „în persoană aflându-să a îndrepta cel mai nimerit ajutor cu neobosita lucrare a colonelului Lățăscu și a ostașilor săi“, scrie gazeta.

Generalul Kisselef, care a primit știrea la București, a pornit imediat la Iași unde a luat cele mai severe măsuri „feritoare de foc“ și, totodată, a dat dispoziții pentru ajutarea populației căzută în mizerie după pierderea întregului lor avut, „unii scăpând doar cu sufletul“.

În sfârșit, Sfatul administrativ propune să se organizeze 40 de fanaragii, 32 tulumbagii și 48 ciocli, 36 cotiuge cu boi, împreună cu 36 sacale, 77 slujitori la aceste cotiuge, 50 căngi, 100 topoare, 200 cofe și 32 hornari. Totodată publică „pe toate ulițele că cel dintâi om care să va prinde dând foc în oraș, până în 12 ceasuri ari să se spânzure“.

Urmează discuții și adrese în această privință și se ajunge la soluția de a se înființa o „roată“ (companie) de pojarnici, care să fie înzestrată cu toate cele necesare.

Abia în noiembrie 1833 proiectul „pentru formarisirea comandei de foc supt numire de pojarnici, pentru orașul Eși a fost gata. Pentru alcătuirea lui s-a folosit un proiect întocmit în același scop pentru orașul București.

Această „roată“ avea următoarea alcătuire: 3 ofițeri, 9 unterofițeri, 2 barabancici, 90 soldați pojarnici și 1 conoval (fierar).

În proiectul amintit sunt prevăzute și uneltele necesare: tulumbe vechi și noi aduse din Rusia, sacale, cotiuge, cofe, scări, căngi, topoare și hamuri; de asemenea se arată numărul de cai necesar și hamurile lor.

Tot atunci se hotărăște construirea a 12 mașini pentru adus apă „la întâmplare de pojar“. Aceste mașini urmau să fie făcute în Iași, după modelul celei de la Agie; în acest scop se angajează doi meșteri din Iași, Carl Rihter și Iohan Kapusanschi, cu preț de 800 lei mașina. Tot ei se angajează să facă și 100 cofe.

Tot în acest timp se repară și tulumbele vechi, punându-li-se roate și osii noi, iar sacalele sunt șinuite și completate cu frânghii.

Pentru completarea instrumentelor necesare și în special a tulumbelor, un „unterofițer“ este trimis la Petersburg; de la Sculeni tulumbele sunt aduse în Iași cu boii.

Se fac din nou „poloboace“ pentru pus pe „mașinele“ de adus apă. Pentru ca pojarnicii să nu alerge pe jos până la sacale și tulumbe în caz de incendiu, se

construiește o „droagă” pentru transportul acestora. Și astfel organizată, își începe activitatea „roata de pojarnici” din orașul Iași.

Odată cu această primă organizare a pompierilor din Iași, Sfatul Municipal mai ia și unele „măsuri atingătoare de depărtarea primejdiilor de foc”. Astfel, se dau ordine pentru „depărtarea din oraș a velnițelor”: de asemenea a tuturor meseriilor și „magaziilor vătămătoare și primejdioase”; se hotărăsc „măsuri îngrăditoare pentru acei ce umblă pe uliță cu țigara aprinsă”; cei prinși că nu respectă măsurile, erau obligați să plătească amendă, pentru că Sfatul Municipal spunea: „iar mai ales că unii chiar pentru fanfaronadă umblă cu ciubucul sau țigările aprinse pe uliță și iată primejdia gata”.

Fiecare particular era obligat să aibă căzi pline cu apă, scară, cange și odgon.

Abia la 3 ianuarie 1835 proiectul cercetat în „presudsfia” (cancelaria) domnească, a fost înaintat spre aprobare, după ce i se făcuse îndreptările necesare. El obține următoarea rezoluție domnească: „Să întărește acest așezământ și spre a să pune fără întârziere în lucrare și a să primi cele mai nimerite măsuri, să încredințeze înființarea comandai de foc unei comisii alcătuite de d-lor vornicul Ștefan Catargiu vel agă, de dumnealui colonelul Lătescu și d-lui spătarul Beldiman, care să vor îndeletnici cu adunarea cinurilor de jos, cât și cu înformăluirea îmbrăcămintei lor cu chipul cel mai iconomicos, luându-se de pildă jandarmiricești. Iar pentru adaosul de 2878 lei 89 bani, să va întrebuința, precum și celelalte cheltuieli de mai înainte, din veniturile orășănești”.

Anaforaua Sfatului administrativ al Moldovei de înaintare a proiectului „Pentru formarisirea comandai de foc supt numire de roată de pojarnici pentru orașul Eși”, cu rezoluție domnitorului Mihail Grigore Sturdza la 3 ianuarie 1835

La 22 mai 1835 comitetul însărcinat cu organizarea acestei unități de pompieri raporta domnului că și-a îndeplinit misiunea și că noua „comandă informarisită fiind îndestulată cu toate uneltele convenite după felul slujbei să poată împlini fără împiedecare și întocmai după îndatorirea ei, țălul slujbei și să răspundă nădejdlor pentru care ea este înființată, funcționează din 15 mai, sub comanda căpitanului Bacinschi și a locotenenților Racliș și Măcărescu, numiți în funcție din 13 februarie”.

„Comanda de foc”, sub numirea de „roată de pojarnici”, depindea de Agie (Poliție), iar partea materială îi era asigurată de Sfatul Municipal. Aga orașului răspundea nemijlocit față de organul superior, Ministerul din Lăuntru. Regulamentul de organizare prevedea că pentru „grabnica informație a aceștii roți în care după feliul slujbii, la începutul ei trebuiesc oameni obicinuiți la slujbă”.

„Comanda de foc“ era împărțită, la înființarea ei, în cvartaluri și la Agie, totalizând 3 ofițeri, 9 unterofițeri, 90 pojarnici, 2 barabancici, cu 76 cai, 24 sacale, 4 tulumbe și 5 căruțe. S-au făcut cazărmi în fiecare cvartal.

Uniforma pompierilor, stabilită prin proiectul aprobat la 1835, era următoarea: ofițerii „vor avea mundirile după forma de pedestrimă a Miliției, postavul sur în loc de vână, gulerele vinete, în loc de chivere la uniformă cea mare vor purta șliape tregolnoe cu pene negre, dar podoabile de argint“. „Cinurile de gios voe avea spențare în forma celor căzăcești, cu gulere vinete și bunghi albi și la gulerele unterofițerilor galoni de fir alb. Brăie de postav sur cu vipisca vână, în lățime de 1/2 verșog, cu asemenea capac dinainte vână. Pantalonii cu postav sur, căzăcești, cu vipisca vână. Manta după forma Miliției, cu guler vână și cu 6 bunghi albi.

În loc de chivere, toate cinurile de gios vor purta șapci de postav sur, cu lampas vână, și în lățime de 2 1/2 verșoage, cozoroc de piele și armatul metalicesc alb după forma alăturată.

Drept armă toate cinurile de gios vor purta tesacuri cu portopci și temlece, însă acestea de pe urmă la soldați vor fi piste tot vinete, dar la unterofițeri șiretul vână și canaful roș.“

Ca anexă la Regulamentul de înființare se găsește o „povățuire cum să se ție instrumenturile de pojar în întregime și cum să se ungă mânicile lor și să păzească de stricăcuine“. În această povățuire se arată că toate instrumentele trebuie ținute vara sub acoperământ „așa ca fierbințala soarelui să nu poată lucra asupra lor, iar iarna să fie ținute într-un loc unde apa să nu înghețe“. Paharele de aramă de la tulumbe trebuiau unse „după fiecare lucrare cu său“. Furtunurile erau făcute din piele și trebuiau unse. În îmbrăcămintea pompierilor din acea vreme intra casca de tinichea și tesacul.

Și în celelalte orașe din Moldova s-au înființat rând pe rând „comande pojărnicești“ după modelul celei de la Iași: Galați (1840), Botoșani (1840), Bârlad (1841), Tecuci (1843), Fălticeni (1845), Bacău (1848), Focșani (1849), Huși (1850), Roman (1850), Tg. Ocna (1850), Dorohoi (1851), Piatra Neamț (1851), Tg. Neamț (1852).